

УДК 338.2(477)

Лук'яненко Н.Е.¹, Шишкова О.С.²

¹ старш.викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Т-317 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Малі підприємства, які є важливою складовою сучасного підприємництва, домінують в усіх секторах економіки України: вони займають найбільшу частку серед усіх підприємств (95,46%). Вони забезпечують гнучкість і стійкість економічної системи, вносять безпосередній вклад у формування внутрішнього валового продукту і податків, задовольняють потреби населення і виконують важливу соціальну роль – забезпечують робочі місця та є джерелом прибутку громадян країни. Частка обсягу реалізованої продукції малими підприємствами в загальному обсязі усієї реалізованої продукції в Україні у 2019 р. становила 16,9%, середніми – 41,3%. Виникає запитання щодо ефективності стратегічної політики розвитку малих підприємств, оскільки

із збільшенням кількості малих підприємств показники їх діяльності не підвищуються. Ця невідповідність говорить про неефективну роботу даного типу суб'єктів господарювання. Виділимо основні причини, котрі впливають на ефективність функціонування малих підприємств: – дефіцит матеріальних ресурсів у суб'єктів малого підприємництва як наслідок недостатньої фінансової підтримки з боку держави, неврегульованості механізмів кредитування малого підприємництва та високої вартості кредитних ресурсів; – відсутність чіткої системи податкових преференцій для малих підприємств; – недостатня допомога з боку держави у просуванні продукції вітчизняних малих підприємств на закордонні ринки, незначне залучення малого бізнесу до виконання державних замовлень; – недосконалість нормативно-правового забезпечення розвитку малого підприємництва, зокрема, у сфері обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва; – нерівні умови господарювання малих та великих підприємств на ринку, у т. ч. різні стартові можливості щодо доступу до фінансових ресурсів та державних інвестицій, нестача інформації, брак коштів на освоєння нової продукції та отримання сучасних технологій тощо. Малі підприємства функціонують переважно на внутрішньому ринку країни. Їх діяльність сприяє зайнятості й реалізації творчих можливостей населення країни, знижує рівень безробіття, сприяє формуванню середнього класу та політичній стабільності. Вони швидко пристосовуються до змін в умовах 158 господарської діяльності і забезпечують раціональне переміщення капіталу від одної господарської сфери до іншої. Їхня діяльність забезпечує конкурентну спроможність національної економіки за рахунок політичної та економічної стабільності, розвитку переважно внутрішнього ринку країни. Серед особливостей малого підприємства України можна виділити певні риси, які суттєво відрізняють його від аналогічних суб'єктів господарювання більшості зарубіжних країн: низький рівень технічної бази при значному інноваційному потенціалі; поєднання в межах одного малого підприємства декількох видів діяльності у зв'язку з неможливістю в більшості випадків орієнтуватися на однопродуктову модель розвитку; відсутність системи вивчення кон'юнктури ринку та недостатня інфраструктура; практична відсутність державної фінансово-кредитної підтримки; недовіра західних партнерів та негативне психологічне ставлення населення до підприємців. Мале підприємство формує конкурентне середовище. Конкуренція є економічним змаганням виробників однакової продукції на ринку, спрямована на залучення більшої кількості споживачів, завдяки цьому – одержання максимальної вигоди. Діяльність учасників ринкових відносин набуває динамічного

характеру, вона пов'язана з економічною відповідальністю та ризиком підприємця, що перетворює його в своєрідний соціальний двигун економічного розвитку. Формуючи ринкові відносини в Україні, держава повинна сприяти створенню конкурентного середовища певними діями антимонопольного комітету, розвиваючи й утворюючи мережу малих підприємств і розширюючи на цій основі сфери конкурентних відносин, що змусило б монополіста вивчати ринковий попит, аналізувати витрати свого виробництва і збуту продукції, а на основі цього визначати обсяги виробництва й продажу. Мале підприємство сприяє утвердженню конкурентних відносин, тому що є антимонопольним за своєю природою, що проявляється в різноманітних аспектах його функціонування. З одного боку, мале підприємство, внаслідок багаточисельності елементів, що його утворюють, та їх високого динамізму значно меншою мірою піддається монополізації, ніж великі підприємства. З іншого боку, за умов вузької спеціалізації й використання новітньої техніки воно виступає як дійовий конкурент, що підтримує монополістичні позиції великих корпорацій. Саме ця риса малого підприємництва відіграла суттєву роль у послабленні, а, іноді, й у подоланні розвинутими країнами притаманній великому капіталу тенденції до монополізації та затримці технічного прогресу. Мале підприємство, оперативного реагуючи на зміни кон'юнктури ринку, надає ринковій економіці необхідної гнучкості. Малі підприємства працюють, орієнтуючись на потреби громадян країни. Для них вигідно пропонувати ринку щось нове, те, що необхідно на даний час. На малих підприємствах зазвичай ініціатором усього нового є людина, яка має знання й енергію. Власне, більшість нових товарів народжується саме тут. Ця його риса набула в сучасних умовах 159 особливого значення завдяки швидкій індивідуалізації та диференціації споживчого попиту, прискоренню науково-технічного прогресу, зростанню номенклатури промислових товарів та послуг. Помітна важлива роль малих підприємницьких структур у реалізації новітніх технічних та комерційних ідей, випуску продукції наукового змісту. Малим підприємствам доступні інноваційні процеси, тому витрати виробництва невеликі. Гнучкі в діяльності, малі підприємства, якщо їх спіткала невдача, дуже швидко переходять від однієї сфери діяльності до іншої. Мале підприємство робить вагомий внесок у вирішення проблем зайнятості, створюючи нові робочі місця і поглинаючи надлишкову робочу силу під час циклічних спадів та структурних зрушень економіки. Для вирішення проблем зайнятості населення мале підприємство відіграє особливо важливу роль. Це вельми актуально для України в умовах стрімкого зростання безробіття. Адаже в той час, коли йде процес скорочення робочих місць на

великих підприємствах, малі фірми не тільки зберігають, але й створюють нові. Відзначимо, що здатність малого підприємництва створювати нові робочі місця у всіх сферах господарської діяльності є фундаментальною основою формування «середнього класу». Це знижує соціальну напругу і сприяє демократизації ринкових відносин, а, отже, послаблює властиві ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації. Таким чином, роль та функції малого підприємництва полягають не тільки в тому, що воно є важливим дійовим фактором економічного розвитку суспільства, яке спирається на ринкові методи господарювання. Його важливою функцією є сприяння соціальнополітичній стабільності суспільства, тобто воно відкриває простір вільному вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства та забезпечення власного добробуту. Таким чином, мале підприємництво є невід'ємною частиною будь-якої ринкової господарської системи, без якої економіка і суспільство в цілому не можуть не тільки розвиватися, а й навіть існувати. Великий капітал, безумовно, визначає рівень науково-технічного і виробничого потенціалу, але основою розвитку країн з ринковою системою господарювання є мале підприємництво як найбільш масова, динамічна та гнучка форма ділового життя. Саме в секторі малого підприємництва створюється і функціонує велика частка національних ресурсів, яка є живильним середовищем для середнього та великого підприємництва.